

Joop Dirksen

Culturele en kunstzinnige vorming, ja maar...

Iedere zichzelf respecterende school zal het standpunt huldigen dat de leerling méér geboden moet krijgen dan alleen de kennis en vaardigheden die het examenprogramma eist. Iedere zichzelf respecterende school zal dat 'méér' op eigen wijze inkleuren. Zo is in de loop der tijden op de ene school een 'toneeltraditie' ontstaan, investeert een andere school extra in sportfaciliteiten, en stopt een derde school heel veel energie in buitenlandse reizen en/of internationale uitwisselingen.

Een van de zaken die de scholen tot nu toe min of meer vrijblijvend tegemoet konden treden, was de culturele en kunstzinnige vorming. Niemand zal het belang daarvan ontkend hebben, maar of er buiten de lessen literatuur, tekenen, muziek ook iets aan die vorming gedaan werd, hing in de praktijk vaak af van het enthousiasme van individuele docenten en schoolleiders.

Nu er een echt vak Culturele en Kunstzinnige Vorming gaat ontstaan, is dat enerzijds een positieve ontwikkeling, want dit onderdeel is te belangrijk om er niet structureel mee bezig te zijn, maar anderzijds bestaat de kans dat heel interessante projecten, door enthousiaste vrijwilligers gestart, juist doordat er nu een -verplicht- schoolvak ontstaat, de nek worden omgedraaid.

Ter illustratie een beschrijving van twee projecten op het Eckartcollege in Eindhoven, waarvan het de vraag is of ze overlevingskansen hebben binnen CKV.

Rond 1990 heeft Jos van den Broek, docent handvaardigheid, in samenwerking met enkele collega's een project opgezet met de titel 'Hoe speel je het klaar?' Die vraag was uitgangspunt op een reeks avonden -enkele seizoenen herhaald- waarop een podiumkunstenaar werd uitgenodigd om zijn of haar 'ontwikkelingsgang' te schetsen. Hoe kom je er in hemelsnaam bij om kunstenaar (dirigent, cabaretier, balletdanseres, musicus etc.) te worden, en hoe gaat dat dan vervolgens in zijn werk: welke opleiding en wat voor leerschool heeft de kunstenaar gevolgd, wat komt hij of zij op zijn of haar pad voor problemen tegen, en hoe is dat nou eigenlijk, om podiumkunstenaar te zijn: wat zijn de prettige, stimulerende kanten en wat de negatieve?

Belangrijk voor het welslagen van dit project was de medewerking die verleend werd door een 'vader' met heel veel connecties in de theaterwereld. Hij kende heel wat kunstenaars persoonlijk en wist hen enthousiast te maken voor deze vorm van contact met hun publiek. Dat betekende dat er geen sprake hoefde te zijn van enorme honoraria, terwijl zo'n kunstenaar na een interview door een van de deelnemende docenten, en een vragen(v)uur van de kant van de leerlingen en andere belangstellenden, ook nog een demonstratie gaf van zijn of haar kwaliteiten. Elke avond was zo een boeiende en leerzame ervaring voor alle deelnemers, een kennismaking met de kunstenaar en zijn of haar kunst-vakmanschap.

Terwijl in principe dit project bestemd was voor leerlingen van de eigen school (dat zijn er zo'n 1700) bleek al gauw dat de opkomst 's avonds, in de 'eigen' tijd, niet zo heel groot was. Via vooraankondigingen in de plaatselijke pers werd ook aan mensen van buiten school de mogelijkheid geboden om deze avonden bij te wonen. De avonden trokken meestal tussen de vijftig en honderd bezoekers, waardoor de sfeer nog 'intiem' genoemd kon worden; de aanwezigen waren steeds vol lof over de combinatie van informatie en amusement. De leerlingen van onze eigen school, die in het begin van het project kwamen, bleven ook komen, maar er werd slechts een kleine groep bereikt: zo tussen de twee en vijf procent van de hele leerlingenpopulatie.

Sinds vorig jaar is uit bovenbeschreven initiatief een ander project voortgekomen, dat de naam 'Kijk op Kunst' heeft gekregen. Weer gaat het om een project 'op vrijwillige basis', in de 'eigen' tijd van de leerlingen. De aandacht is nu gericht op beeldend kunstenaars, en dat betekent dat de leerlingen nu aan het reizen gaan: deze kunstenaars moet je in hun eigen woon- en/of werkomgeving ontmoeten, in hun atelier of in een galerie waar ze exposeren.

De bedoeling is, de leerlingen (nog) beter te leren kijken en luisteren, om gaandeweg de kunstwerken in al hun verschijningsvormen en uitwerkingen beter te gaan begrijpen en meer te gaan waarderen.

Vooraf krijgen de leerlingen enige informatie over de kunstenaar die ze zullen bezoeken en ter plekke, dus in het atelier of in de galerie, wordt het werk bekeken. Daarna volgt een gesprek met de kunstenaar. Van alle leerlingen wordt verwacht dat ze na een bezoek hun ervaringen op papier zetten: deze verslagen worden in de groep verspreid en gaan ook voor commentaar naar de kunstenaar. Ook deze wordt gevraagd om zijn indrukken op papier te zetten.

In het afgelopen jaar werden bezoeken gebracht aan veertien kunstenaars. Op grond van het enthousiasme van de leerlingen wordt iets dieper ingegaan op de bezoeken aan twee van hen, nl. Huub Kortekaas en Cornelis le Mair.

Kortekaas exposeerde op de TU in Eindhoven, wat een bezoek 'technisch' eenvoudig maakte: de school ligt op tien minuten fietsen van deze expositieruimte. De expositie riep zoveel vragen op dat de kunstenaar zelf voorstelde om met de hele groep in zijn atelier in Winssen (Gelderland) verder te kijken en te praten. Dat betekende een busreis, maar die bleek alleszins de moeite waard: het onbevangen kunnen rondkijken in de beeldentuin van Kortekaas, en de gedrevenheid waarmee de kunstenaar op elke vraag inging, maakten bij de leerlingen heel veel enthousiasme los.

Een totaal ander soort kunstenaar -en mens- bleek Cornelis le Mair; een 'hendaagse zeventiende-eeuwer', een man die zich laat inspireren door de oude meesters van de zeventiende tot en met de negentiende eeuw, in onderwerpkeuze, compositie-opzet, schildertechniek en kleurenpalet. Tekenend is de reactie van Lemair op het bezoek van de leerlingen: 'Mijn doorgaans rustige huis was opeens vol meisjes (Er gingen ook jongens mee op kunstenaarsbezoek, maar de verhouding jongens - meisjes was zo ongeveer 1 op 10 JD). Kinderen eigenlijk nog, maar vanwege hun jeugdigheid zo betoverend mooi dat ze mijn op hol slaande fantasieën inspireerden tot het voortbrengen van adembenemende taferelen vol nimfen, dryaden of andere mythologische

Dirksen, Culturele en kunstzinnige vorming, ja maar...

schoonheden. Durfde ik ze maar tot model te vragen...!

Er is, zo blijkt uit de verslagen van de leerlingen, een wereld voor hen opengegaan tijdens hun ontmoetingen met kunstenaars, die vrijuit spraken over hun motieven, hun emoties, hun problemen bij het eeuwige gevecht om vorm te geven aan wat hen bezielt. Kunst en kunstenaars bleken heel wat toegankelijker dan men gedacht had.

De hele organisatie ligt bij dit project in handen van mijn collega-docent Jos van den Broek, die ook voor het eerste project grotendeels de verantwoordelijkheid droeg.

Hij is gestart met de kunstenaars te vragen die hij al kende, en gaandeweg kwamen hier nieuwe ontmoetingen uit voort. Blijkbaar spreekt de opzet van het project de kunstenaars ook aan, want tot nu toe heeft hij nog geen enkele afwijzing gekregen op zijn verzoeken om medewerking. 'Als je duidelijkheid verschaft over doel, opzet en uitwerking blijkt dat overal deuren te openen. Dat levert steeds weer een levendige uitwisseling van gedachten en gevoelens op, tussen kunstenaar en leerlingen.'

Van den Broek spreekt zijn huiver uit ten aanzien van 'inpassing' van een dergelijk project: kunstenaars willen niet 'schools' of 'vakmatig' benaderd worden, is zijn ervaring.

En daar is het dilemma geschetst: met een grote dosis creativiteit en veel inzet zijn er prachtige projecten op te zetten waarmee leerlingen op heel indringende wijze cultureel en kunstzinnig gevormd kunnen worden. Maar de open en tegelijk intieme sfeer die ontstaat als écht geïnteresseerde leerlingen 'dicht rondom de kunstenaar kruipen', is snel en onherstelbaar beschadigd als er leerlingen bij komen die dat van het lesrooster 'moeten'.

Natuurlijk zijn er wel parallellen te trekken met het literatuuronderwijs (wie ooit een 'Schrijver op School' heeft gehaald en een half-gemotiveerde hoorde vragen 'Waarom schrijft u eigenlijk?', weet dat ook hier de sfeer snel naar de bliksem kan gaan), maar door de lange traditie van het literatuuronderwijs is dit al iets meer ingebed in de schoolcultuur.

Voor CKV, een vak dat eigenlijk geen vak zou moeten zijn, liggen er zeker prachtige mogelijkheden, maar ze liggen midden in een mijnenveld van frustraties!

